

מעלת הנבואה בכתבי הרב חרל"פ מארג של דמיון, שכל, רצון ורגש

הקדמה

הציפייה בקרב חוג הראי"ה להשבת יכולת הנבואה בקרב עם ישראל תפסה חלק משמעותי מהשקפתם. עם חזרת עם ישראל לארצו, חידושה של תורת ארץ ישראל וחיזוק הכוחות הטבעיים הטהורים הטבועים בעם ישראל, שיבת יכולת הנבואה הייתה בעיניהם רק עניין של זמן. הגותם של הראי"ה קוק, הרב דוד כהן "הנזיר" והרב יעקב משה חרל"פ עוסקת בצורה מקורית ועמוקה בהכרח חידוש הנבואה בדורות אלה. "כשיתחזק רוח העם בקרבו על ידי שבתו אל ארצו וממלכתו, יתחילו סגולותיו העתיקות לצאת לאור העולם, ורוח הנבואה בהוד הא-להי שלה יצא ממחבואו" כותב הראי"ה באגרת לד"ר זיידל (אגרות הראיה תתעא). תלמידו הרב הנזיר העניק לספרו המונומנטלי את השם "קול הנבואה", ובתחילתו הוא כותב (ראש דבר, עמ' ה): "דור חדש יקום, בניס, בני חורין, יולדו, בתחית ישראל המדינית בארץ קדשו, ישוב בו רוחו, מקור מחצב נשמתו, רוח הנבואה".

כל השלושה תארו גילויים עליונים שחוו בעצמם ממקור נשמתם. הראי"ה בקבציו האישיים מעיד על עצמו (קובץ ד', יז): "ואשמע קול נשמתי הומה, ספיחי נבואות הנה צומחות, ובני נביאים מתעוררים, רוח הנבואה הולך ושט בארץ, מבקש לו מפלט". נקודה מעניינת בהקשר זה היא ששלושתם מתארים גילויים עליונים באותו מקום – בכותל המערבי. הרב הנזיר מתאר ביומנו קול פנימי ששמע בפוקדו את הכותל: "אמנם הדיבור אצל הכותל דביר קדשנו, בשביעי של פסח, אחרי תפילת מנחה, היה אלי: לך נחה את העם הזה!"¹ גם הרב חרל"פ חווה גילוי פנימי באותו המקום, שקשר אותו עם נשמת מורו ורבו הראי"ה, ששהה בלונדון באותה התקופה (הד הרים, אגרת לא): "נחמתי ונזכרתי בדבר הגילוי המזהיר שנתגלה אצל כותל המערבי ביום י' חשון תרע"ו... שבהמשך הדברים נאמר [לרב חרל"פ] בזה"ל: וצריכים לכתוב להרב שהוא עתה בחו"ל אשר הנך מקושר בו נפש בנפש שירבה להתפלל בעדך, להעלותך למדרגת רוח הקודש, כמו שהוא בעצמו

1. מובא בספר: דב שוורץ, הציונות הדתית בין היגיון למשיחיות, תל-אביב תשנ"ט, עמ'

מתעסק להתעלות, ואילו הייתם שניכם ביחד באלו הימים אז כבר הייתם מתעלים". ממשיך הרב חרל"פ לתאר את תוכן הגילוי שחווה וחותרם: "אלה הם קטעים אחדים מהחיזיון הנפלא ההוא, שמדי דברי בו וזכור אזכרנו לבי הומה ובווער אל אשר הציקני המצב האיום ולא עלה בידי לקיים כל אשר נצטוויתי אז". במאמר זה נעסוק בגישתו של הרב חרל"פ לנבואה, אשר מאפשרת הכרות מעמיקה ומיוחדת עם הנושא. מתוך עיון בכתביו השונים נראה כיצד הרב מגדיר את הנבואה, מה הוא רואה כהכרחי להשבתה ומאילו כוחות הכרה היא בנויה. היתרון שהגותו של הרב חרל"פ מעניקה לנו בנושא זה הוא העובדה כי בספריו הוא מבאר בהרחבה את מערך כוחות ההכרה של האדם, כמו רצון, רגש ומחשבה, ואת דרכי העבודה עליהם כדי לפתח את מעלת הנבואה. במאמר זה לא נתייחס לשיטות משמעותיות שונות בנושא, כגון אלו של הרמב"ם, הרמב"ן והרמח"ל, בתקווה שבעתיד יעלה בידינו להרחיב בנושא.

א. חלל ההויה מלא בשכל עליון

לפי הרב חרל"פ הנבואה איננה מסר חד פעמי שנשלח לאדם, אלא מציאות מוחלטת ומתמדת שמהדהדת בחלל. הסיבה שאיננו מקבלים נבואה כיום נובעת מהעובדה שהאדם לא הכשיר עצמו לכך דיו, אך מרגע שיעשה זאת יוכל לשמוע משהו מהקול הגדול שלא יסף (מי מרום א' - שמונה פרקים, עמ' קכח): "חילוקי אופני הנבואה אינם מצד עצם הנבואה, כ"א הכל אך מצד המשיג - הנבואה עצמה היא נאמרת מלמעלה בכל תוקף משגבה לכל הנביאים בשוה, רק שכל נביא משיג בהנבואה כפי ערכו וכפי מעלתו".

חלק משמעותי מהתייחסותו של הרב חרל"פ לנושא מופיע בפירושו להקדמת הרמב"ם לפרקי אבות - "שמונה פרקים", שמרחיב על הנושא בעצמו. את הרעיון כי קול הנבואה נאמר בכל עת לומד הרב חרל"פ מהרמב"ם. כמו כן, הוא לומד ממנו כי מעלת החסידות האמתית, שהיא המטרה של הלימוד בפרקי אבות, "מתגלית רק כשמישיגים כבר את הנבואה או ענפיה" (שם, עמ' סד). עבודת המידות של האדם מטרתה, אם כן, לטהרו ולזככו על מנת שיוכל להגיע למעלת הנבואה. עד אז, מידת החסידות שלו חסרה. כמה עמודים קודם לכן, מחדש הרב חרל"פ חידוש מופלא בנוגע לאופן שבו פועלת המכניקה הנבואית, ומגלה לנו כמה מיסודות ההויה הנסתרים (שם, עמ' נט):

ויש לדעת כי כל חלל ההוי' כולה מלא בשכל העליון, ושכל יקרא אך לזה שהוא ברור צלול זך ובהיר כיום, וזולת זה אינו שכל כלל, ובתוך השכל הזה אור הנבואה מופיע, והמדות הבלתי ישרות הם המרחיקות והמונעות בעד ההשגה וההגעה באור השכל.

השכל העליון ממלא את כל ההוויה, האור הא־להי נוכח בכל דבר ודבר. מי שזיכך מידותיו יכול להכיר בשכל העליון הממלא את ההוויה ובגילוי שלו. רעיון זה נלמד מדברי הרמב"ם במשנה תורה, שהנבואה חלה רק על "חכם גדול בחכמה גבור במדותיו ולא יהא יצרו מתגבר עליו בדבר בעולם" (הלכות יסודי התורה ז', א). יצר הרע מנוגד לחכמה ולגבורה. מי שקנה את המעלות האלו, יצר הרע כבר לא משחק תפקיד בחייו (שם, עמ' ס):

השלטון של היצר הוא אך לפני שמשיגים את השכל הטהור, אבל אחרי זה שהכל נעשה בהיר וברור אין שום כח לשלטון להיצר, ומי שזוכה לזה הוא אשר קנה את השכל, והוא הקדוש אשר ד' בו יבחר לנבא אותו. רק דגם אחרי קניית השכל נדרש עוד הכנה מרובה כדברי הרמב"ם שם בהלכה ד', כל הנביאים אין מתנבאים בכל עת שירצו אלא מכוונים דעתם ויושבים שמחים וטובי לב ומתבודדים שאין הנבואה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות אלא מתוך שמחה.

העבודה אינה נגמרת בהפיכת האדם את עצמו לחכם וגיבור, כיוון שגם אחרי שהאדם זכה להשגת השכל העליון והצליח לבטל את עוצמת היצר הרע, עדיין הוא תלוי בחיבור מדויק בין הרוח האנושית לרצון הא־ל. הנביא צריך לכוון את דעתו כדי שיוכל לזכות לאור הא־להי שיופיע עליו. כמו כן, הוא חייב להימצא בשמחה תמידית מבלי ליפול לעצב, לעצלות ולייאוש, שהן מידות רעות, שהרי הנביא הוא מי שתיקן את מידותיו. כידוע הבא לטהר מסייעין אותו, ולכן מי שמתחיל ליישר את מידותיו – מתחיל השכל העליון לדבוק בו, והוא זה המסייע לו להתגבר על יצרו ולהכין את עצמו לקבלת נבואה: "ולכן אמנם המיישר את מדותיו ושם אורחותיו בעולם הזה זוכה ורואה בישועתו של הקב"ה. כי השכל נדבק בו בבהירות נאמנה ובזה הוא מתגבר תמיד בעדתו על יצרו ונותן לו לדעת להכין עצמו בהכנה המעולה לזכות לנבואת אמת".

ב. המכניקה הנבואית

בהמשך דבריו בפירושו לשמונה פרקים מתאר הרב חרל"פ כיצד פועלת הנבואה מבחינה פיסית, איך הנביא חווה את הנבואה (שם פתיחה ג', עמ' סה):

הנביא שומע קול ד' מדבר אליו. והנה שמיעת קול הוא ע"י דחיקת האויר, אולם יסוד הנבואה הוא שהקול שהנביא שומע אינו מדחיקת האויר, אלא שאז נשאב כל האויר מסביב הנביא, ועל כן הוא נופל וחושיו מתבטלים כי בלא אויר אי אפשר לחיות. ואז הנביא שומע קול אלקים מדבר אליו לא בסיוע האויר, כי אם כולו קול אלקים, כמו בעת מתן תורה שהקולות שנשמעו לא מחמת דחיקת האויר היו... וכמו כן הנבואה היא באה בהשאבת האויר ובלא אויר החושים מתבטלים ובזה שונה

נבואה מרוה"ק כי הקול הנשמע מרוה"ק הוא על ידי דחיקת האויר. ויש עוד בחינת רוח הקודש שבא דרך העברה במוח כעין הברקה.

תיאור מופלא זה מאפשר לנו להבין את המכניקה של מהלך הנבואה. כל קול ששומע האדם הינו תנועה של אוויר המגיעה לאוזניו. הנבואה שונה מבחינה זו, שכן היא אינה נובעת מדחיקת אוויר מסוים אל אוזנו, אלא שכל האוויר סביבו נשאב ויוצר מעין ואקום. לכן חושיו של הנביא מתבטלים בזמן הנבואה, שכן ללא אוויר לא ניתן לתפקד. גם הקול שהנביא שומע אינו קשור לדחיקת האוויר, אלא זהו קול מרומם מכל הגבלות חוקי הטבע - קול א-להי שנשמע בצורה פנימית ייחודית.

בהמשך הספר מבאר הרב כיצד נשמעת בת קול, בהתייחס לבת הקול ששמע אלישע בן אבויה (חגיגה טו, א): "שובו בנים שובבים חוץ מאחר". גם בת הקול אינה נשמעת בדרך הרגילה של דחיקת אוויר אל האוזניים (שם, עמ' קסח): "והענין הוא על פי הביאור של בת קול דהנה קול נבואה אין חוש השמיעה שלנו יכול להכילו, כמו שאין בחוש השמועה שלנו לשמוע הקול של גלגל החמה ההולך מסוף העולם ועד סופו". גם כאן, בת הקול שנשמעה הינה חלק מקול א-להי שמופיע בעולם בכל עת, כמו השכל העליון הממלא את חלל ההווה (שם):

יש לפעמים שיחד עם הקול, יש גם קול מושב, ההולך ושב, וכמו עם גילויי הקולות יש גם קול מושב והוא הבת קול, ובת קול זה ההולך ומכריז שובו בנים שובבים, ענינו ההארה הבאה מלמעלה, היות שיצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו, וההארה של העזרה היא היא השלוחה דרך הצינור של הבת קול המכניס אורה של תשובה לכל הרוצה לשוב ולהתגבר על יצרו, והוא מה ששמע אלישע בן אבוי' כי לו אין נותנים עזרה מן השמים, ואין הבת קול מכוונת אליו, אבל אם בכל זאת הי' מגביר את רצונו הי' יכול להטות את העזרה גם אליו.

בת הקול המהדהדת בחלל העולם נתפסת אצל האדם על ידי הארה פנימית שמופיעה בו. זהו סיוע של הקב"ה לברואיו לשוב בתשובה. בת הקול במקרה זה היא רוח התשובה המופיעה בעולם ומאפשרת לאדם לתקן מעשיו. אלישע בן אבויה שמע את בת הקול המעודדת תשובה ומוציאה אותו מחלקה, אך בכל זאת יכול היה להתגבר על כך ולשוב בתשובה מכוח הרצון הפנימי העמוק.

מדרגה נוספת שהרב חרל"פ מסביר את דרכיה היא מדרגת רוח הקודש, הנמוכה ממדרגת הנבואה. רוח הקודש נוכחת גם בימינו והיא שורה על חכמי ישראל לדורותיהם. לעומת הנבואה, רוח הקודש כן מגיעה לאדם על ידי דחיקת אוויר, עם בחינה נוספת שבה מבריקה במוחו של החכם מחשבה חדשה שמקורה עליון (שם, עמ' סא): "ובזה שונה נבואה מרוה"ק כי הקול הנשמע מרוה"ק הוא ע"י דחיקת

האוויר. ויש עוד בחינת רוח הקודש שבא דרך העברה במוח בעין הברקה". אם כן, רוח הקודש נמסרת גם על ידי קולות שנשמעים בחלל ומיועדים לבעלי סגולה, וגם על ידי קול פנימי שמופיע בהבזק פתאומי. הרב חרל"פ מוסיף ששתי בחינות אלה מגיעות גם הן על ידי הפסק מסוים בעבודת החושים של השומע: "בלי הפסק אין מקום שישמע קול יותר עליון שאינו נובע מעצמו ומחושיו". אמנם יכולים אנשים להתבלבל ולחשוב שהם שומעים קול עליון, "אך לבעל רוח"ק אמתי ניכר אם הוא זה מהד קולות חושיו העצמיים או שבא למעלה מחושיו". כיצד הוא יודע זאת? כיוון שכאשר מופיע הקול מאליו גם מתבטלים כמה מחושיו. עם זאת, הדבר דורש עבודה פנימית אמיצה ואיתנה, שתמנע מכל מיני מחשבות ורגשות שאינם שייכים להפריע לקבלת המסר: "מפני שסוף סוף נשמע מתוך סיוע של דחיקת האוויר צריך כל רוח"ק זקיקה וצחצוח לבל יתערבו בזה צחצוחים בלתי טהורים".

גם באשר לצורה השנייה של הופעת רוח הקודש, המופיעה בהבזק מחשבה פנימי, יש דרך להכיר אם היא דמיון אישי או הופעה מלמעלה (שם, עמ' סב): "ההבחנה האמיתית היא אם אז בזה הרגע של הופעת המחשבה העליונה נפסקים כל חושי האדם, זה לסימן כי מלמעלה היא באה וטהורה היא". אם כן, ביטול החושים הוא המדד לבדיקת הופעת רוח הקודש באדם. אמנם לפעמים אפשר לפספס את העובדה שרוח הקודש מופיעה, "כי לרגלי מהירות עבודת החושים א"א להבחין את ההפסקה כי יוכל להיות שנפסקו ולא הרגישו בה לרגלי המהירות שעובדות כמראה הבזק".

ג. כוח המדמה והשכל

לאחר שראינו כיצד מופיעה נבואה מבחינה פיסית, נעיין כעת בתנאים הרוחניים הנדרשים להשגתה. בחלקים רבים מכתביו מפרט הרב חרל"פ את כוחות הנפש ואת המארג המורכב שלהן יחד. לא מעט הוא עוסק גם בהסברת היחסים בין כוחות ההכרה כחלק מהופעה נבואית. ננסה ללכת צעד צעד אחר מפת הדרכים הרחבה שהוא מציג ולעיין בכוחות השונים המתחברים יחד. תחילה נראה מהם הכוחות המגדירים את גדרי הנבואה, כלומר הגבולות, הכלים, דרכם מתגלה האור הא־להי (מי מרום י"ח - רזי לי, עמ' רטז):

גדר הנבואה הוא ההתאמה של המדמה עם השכל, כשהמדמה מתמלא בכל מלואו היותר גדול, בכל גובהו ורוממותו היכול להאיר והשכל יורד אליו ומתחבר עמו בהתאמה גמורה, נעשים אז הדמיונות לחושים אמיתיים וד' אלקים מדבר עימם כפי רגש התעלותם בדבר זה ההתאמה.

הנבואה תלויה בפיתוח שני כוחות משמעותיים – השכל והדמיון, כאשר זה משפיע על זה. אם כן, כדי להבין כיצד פועלת היכולת הנבואית עלינו להבין את מהות שני הכוחות והיחסים ביניהם. מפסקה זו עולה כי על כוח הדמיון להתעלות ולהתרומם, ואז יכול השכל להתחבר עמו בשלמות והדמיונות נעשים כלי דרכו מתקבל דבר ה'. בפסקה אחרת כותב הרב חרל"פ כי כוח המדמה הוא זה המחבר בין הנשמה הרוחנית והעילאית לבין הגוף הגשמי והנמוך. כוח המדמה מתחלק לשני סוגים – דמיון אמת, הקשור לצד הרוחני הנובע מנשמת האדם, ודמיון של שקר, הנובע מתוך הגשמיים הגופנית (מי מרום ו' – מעייני הישועה, עמ' רפד):

כח המדמה היא הבחינה המאחדת את הנשמה עם הגוף. וישנם שני מיני מדמה, האחד דמיון אמת, והוא מה שבא מן הנשמה אל הגוף, שעל ידי דמיון זה מעבירה הנשמה אל הגוף את עמקי השכל, וכמו שהנמשל מובל על ידי המשל, כן השכל מובן על ידי המדמה, אולם יש כח מדמה שהוא כולו שוא ותפל, והוא הדמיון שבא מן הגוף אל השכל.

השכל הוא אשר מחבר בין הדמיון העליון הבא מצד נשמת האדם אל החיים הארציים. הדמיון הוא אשר מאפשר לגוף להבין את עומקי השכל, הוא ממשיך השגות עליונות למושגים ארציים, וכך מוריד את החכמה של מעלה אל העולם של מטה. על השכל העליון, החכמה האלהית, להצטמצם למושגים אנושיים כדי להיות מובן, והדמיון הוא אשר מאפשר פעולה זו, הוא אשר ממשיך את החכמה העליונה למושגי אנוש.

עם זאת, ישנם מקרים שבהם יש לצמצם את השימוש בדמיון. כך בעת לימוד תורה, יש להשהות את תעופת הדמיון ולתת לשכל לפעול. השכל הוא אשר יכול להבין את החכמה האלהית הנמסרת על ידי התורה, ובעת שהוא עושה זאת הדמיון עלול להפריע (שם, עמ' רעט):

הזמנים שמוסיפים בהם לימודים בשקידה רצופה, אע"פ שמתמעט על ידי זה הרגשת המדמה אשר איננו מעופף ופורח זולת בזמן שאין המחשבה מדוכאת כל כך והדמיון חפשי במהלכו, ובזמן הלימודים הדמיון נכנע תחת השכל ואינו מוצא את אשרו והרחבתו, בכל זאת חלילה להתעצב על זה... וצריך להרגיש אז שפעולת השכל נעשית לאט לאט ובחשאי מקדש את כל הבחינות להעלותם ולרוממם למדריגתם הראויה, וכבישת הדמיון בשעה ההיא אינו אלא לטובה, לזככו ולטהרו שיהיה בבהירות האמת, ולגרש כל ההטעאות והדמיונות שוא, ואחרי שירגיש בעצמו מלא וגדוש בלמודים ויבקש לו שעות אחדות לפנות עצמו מכל לימודים ירגיש אז את עושר המדמה שלו, שנתוסף לו על ידי הלימודים, וגודל ההתעופפות שלו אז, יהיה במדה גבוהה ונשגבה מאד מאד.

בזמן הלימוד הדמיון עלול להכשיל את הלומד, להפנות לכיוונים שאינם שייכים למהות הנלמד. אך לאחר העיון השכלי הממלא את הלומד באורה א-להית יכול האדם להרגיש כיצד התפתח כוח הדמיון שלו, וכמה הוא יכול לרוממו מעלה כעת. בעת הלימוד הדמיון מושהה, אך לאחריו צריך להשתמש בו בהרחבה מתוך העולם השכלי החדש שנבנה. אפשר לומר כי כך מתבצע התהליך שתואר בפסקה הראשונה שראינו בחלק זה – "שהמדמה מתמלא בכל מלואו היותר גדול, בכל גובהו ורוממותו היכול להאיר והשכל יורד אליו ומתחבר עמו בהתאמה גמורה". השכל הוא הכוח הפעיל, הבוחן, המסוגל לפתח ולרומם את האדם, הוא החידוש הגדול שהאדם נוצר למענו (שם, עמ' קכו):

העבודה היותר מאושרה ואשר היא לברכת עולמים, היא רק אותה שבאה בחידוש המוחין, שהמוח ער ובריא חי וחדש, מחודד ומפולפל, מפריא ומרבה, לשם זה יועילו הרבה הלימודים החידודיים להעיר את המוח ולעשותו חד וחלק, שכל ערות המוח חידוש הוא לו, אלא שצריך זהירות מרובה לנקות את הסיגים העלולים להתערב בזה כרגיל ולהתכעס מגודל החביבות ולהיות יהיר לב.

במקום אחר דן הרב חרל"פ בכוחות ההכרה על פי דמויות מקראיות המבטאות אותם. הוא מדמה את עשו למי שמשתמש בכוח הדמיון לבד ואת יעקב למי שמשתמש בכוח השכל (שם, עמ' קסה):

ההבדל בין עשו ליעקב, שעשו הולך אחר הדמיון בלבד ויעקב הולך אחר ערות המוח... ומהו שגעון, התגברות הדמיונות בלא ערות המוח, וכמו כן הוא בכל בעל דמיון כמותו... אולם יעקב כל מגמתו לעורר את המח, וזהו: "ביקש יעקב לשבת בשלוה", הינו שחפץ היה להגיע לשלות המח ולהשתחרר מכל רגשות האיברים כמו שהמח במקורו בל ידע כלל מגל הרגשות הללו, אולם עבודה כזו היא דווקא לעולם הבא, ועל כן אמר הקב"ה לא דיין לצדיקים שיש להם שלוה בעולם הבא שרוצים עוד שלוה בעולם הזה, לפיכך קפץ עליו רוגזו של יוסף, שג"כ מצד רגשות האיברים הוא, והיה זה לסימן ולאות לבל לדחות לגמרי הרגשות האיברים אלא שצריך לחבר שניהם יחד, שהמוח יהיה ער בכל ערות והאיברים בגל רגשות קדשם, וזה זכה יעקב אחר כך כשהתראה עם יוסף וקרא קריאת שמע

ההליכה אחר הדמיון לבדו מובילה לשיגעון, לאיבוד חיבור וקשר למהות האמתית של המציאות, וזו הייתה מידתו של עשו. יעקב, לעומת זאת, ביקש להתמסר אך ורק לעולם השכל, אלא שהיה בזה פגם כיוון שזו מידה שמתאימה אך ורק לעולם הבא, ועל כן התעוררו הבעיות בביתו סביב יוסף, השייך לצד הרגש והדמיון. הרב חרל"פ מסדר את הדמויות המקראיות על פי כוחות הנפש, ולומד מכך שהעבודה

האמתית בעולם הזה מחייבת חיבור בין השכל לדמיון ולרגש. אמנם לא מדובר כאן במפורש על מעלות נבואיות, אך אנו לומדים מכאן על היחסים הראויים בין שני כוחות ההכרה המשמעותיים שאנו דנים בהם. כעת, ננסה להבין יותר לעומק כיצד פועלים שני הכוחות יחד כחלק מהאפשרות הנבואית. הרב חרל"פ מתאר את כוח המדמה ככוח המסוגל לצייר השגות עליונות היוצרות מציאות ממשית. האדם לא רק מקבל הארות מלמעלה, אלא גם בורא יצירות חדשות על ידי מחשבותיו ודמיונותיו (שם, עמ' נג):

כי בצלם אלקים עשה את האדם, גם חותם תכונת בריאה יש מאין, הונח בכח האדם, כשהננו באים לכח המדמה של האדם, אין רואים שמצייר בדמיונו כללות אשים ומדינות וכיוצא, שעצם הציור הוא בריאה חדשה יש מאין, שממציא בדמיונו את הציור שמצייר, כי מציאות הדמיון מציאות גמור הוא, ומה שאין ביד האדם להגשים את ציורו שישגי הדמיון ההוא... מפני שכח המדמה שלו לא ניטהר לגמרי... מפני היפך הסדר וקלקול המהות ואיננו נובע ממקורו, איננו יכול להשיג מרום מהותו וגילוי כוחותיו שיהיה מממציא הדבר בדמיונו, ואחר כך גם כן להגשים את הציור הדמיוני לתת לו גם חומר הגשמי, לא כן מי שכבר טיהר מדותיו והשתלם מאצלו לצאת ממאסרי החומריות... שאז כל חוג דמיונו נובע ובא בסדרו וטבעו ונובע ממקור החכמה והדעת, יכול אמנם גם כן לגשם את דמיונו וציורו. "אי בעו צדיקי ברו עלמא", ושמכח גילוי קדושתם מתגלה גם כח טבעם, צלמם האלקי, חותם התכונה לברוא יש מאין.

הרב חרל"פ מסביר את המושג צלם אלקים, כלומר את העובדה שהאל-ל ברא את האדם על פי התכונות הא-להיות, ואם כך לאדם ישנה גם יכולת לברוא מציאות יש מאין – זאת על ידי הדמיון. אם האדם מטהר את מידותיו, ומהווה את עצמו ככלי זך וטהור לקבלת האור הא-להי, אזי דמיונותיו הנם בבחינת בריאת יש מאין ממש. כאשר האדם המזוכך מדמיין בראשו מצבים שונים ומשונים, הוא מקנה להם אחיזה ממשית במציאות, ובורא מציאות חדשה ממש. על זה נאמר: "אי בעו צדיקי ברו עלמא" – הצדיקים מסוגלים לברוא עולמות על פי הדמיון המזוכך שלהם. במובן זה הדמיון אינו רק כלי המסוגל לקבל את האור הא-להי המופיע בעולם ומתבטא כנבואה, אלא גם כלי המסוגל ליצור מציאות ממשית ובת חורין בפני עצמה. הפסקה הבאה ביומנו של הרב חרל"פ ממשיכה לבאר את יכולת האדם לברוא יש מאין, ומוסיפה הבנה חשובה, שהדמיון המופיע באדם הטהור ובורא מציאות הוא ביטוי של מציאות שכבר קיימת במקום אחר (שם, עמ' נד):

הגדרת כח האדם, המלאכים, בכח יצירת יש מאין הוא, שאינם ממציאים שום ישות, רק מה שעכ"פ נמצא הדבר באיזה מקום, או מקום רוחני או מקום גשמי, וכל כוח

הוא להמציא כדמות הדבר ההוא פה במקום שחפץ שמה להמציאו, ועל כן כל הציורים שלהם הוא אך דמיונות מציורים, או ממהויות אחרות, ולכן נקרא זה דמיון, שעל ידי התדבקות דמיונו בורא ישות ההוא למקומו שחפץ לברוא שם. ועל כן אם מדמה במחשבתו דמיונות עולם הזה הגשמיות החומריות, אין אנו מיחסים לזה רק שם דמיון, ומשא"כ אם מדמה בדברים עליונים וקדושים אנו קוראים לזה "המשכות"... העניין הוא שעל ידי התדבקותו בשרשים העליונים מוסר עצמו למחשבה ההיא, הנה הוא ממציא בעצמו את ההשפעה היא בגדר בריאת יש מאין, ועל פי קוטב זה מסובבים כל ההמשכות שאפשר לאדם להגיע אליהן.

הדמיון כשמו כן הוא, הוא מדמה מציאות מסוג אחד למציאות מסוג אחר. לכן הדמיון האמתי היוצר יש מאין מחובר לעולמות רוחניים, משם הוא ממשיך הופעות רוחניות הזוכות לביטוי ממשי בעולם הזה. כך מתחבר כוח המדמה למה שאנו מבינים כנבואה – ההופעה הנבואית בעולם הזה נובעת מיכולתו של הנביא לטהר את מידותיו, לזכך את דמיונו, ועל ידו להופיע מציאויות חדשות במציאות. אם ננסה להבין על פי פסקאות אלה נבואות מקראיות מוכרות, כגון חזון העצמות היבשות (יחזקאל ל"ז), חזון שני העצים (שם) או מקל השקד (ירמיהו א'), נראה לומר שמשלים אלה הופיעו בדמיונו של הנביא, וכך המשיכו מציאות רוחנית ממקור עליון והופיעו אותה כבריאה יש מאין בעולם הזה. יש להתבונן לעומק בהבנה זו, כיוון שהיא יכולה ליצור הבנה מוטעית במהות הנבואה, כאילו הנבואה הינה עניין עצמאי של הנביא הנובע אך ורק מתוך עצמו. אך נראה, על פי האמור בפסקה האחרונה, כי הדמיון המופיע בתודעת הנביא הינו המשכה של אור עליון, ומקורו בא-ל השולח לנביאיו הכרות חדשות, שאותן יוצר ומבטא הנביא בעולם העשייה.

כפי שראינו עד כה, השכל והדמיון פועלים יחד בדרכים שונות ומשלימות. יש פעמים שהכרח הוא להשתמש אך ורק במוח, פעמים שהדמיון צריך לבלוט ופעמים שהשניים פועלים יחד. בפסקה הבאה הרב חרל"פ מבאר כי הדמיון הוא כוח ממצע בין הנשמה לגוף, וכי השגה שאינה מובנת על ידי הדמיון – הגוף האנושי אינו יכול באמת לאחוז בה ולחיות אותה. עם זאת, הוא מוסיף לפאזל הגדול שאנו בונים חתיכה משמעותית נוספת – הדמיון קשור למעלת האמונה ולצד הרגשי של האדם (שם, עמ' שעו):

צריך להבין לפי זה שכח הממוצע בין הגוף לנשמה הוא המדמה, וכן הוא גם בכללות ההויה שהמדמה הכללי של ההויה הוא הממוצע בין ההויה הרוחנית לגשמית... וכשאנו חודרים אל תוכו של המדמה להבין מהותו ועצמותו אנו מוצאים שהוא

האמונה, לפי שיסודו של המדמה הוא הרגש,² וכבר ביארנו שיסוד הרגש הוא אמונה, מעתה מובן הדבר שאי אפשר להשיג שום שיג רוחני אם לא יבטיח מקודם את רוחב אמונתו, כחו המדמה הבריאה, שבזה משתלשלים המושגים הגבוהים והרוחניים ומתלבשים בכח אומנתו להסבירם אחר כך בציורים מתקבלים אל הגוף, שכל שאינו מתלבש במדמה אין הגוף סובלו ומשיגו.

בפסקה זו קובע הרב חרל"פ כי כוחות המדמה, האמונה והרגש הינם התפרטות של אותו דבר – המדמה הוא האמונה, לפי שיסודו הוא הרגש. נדמה שמדובר בשלושה כוחות קרובים מאוד אשר משפיעים זה על זה באופן תדיר, כך שכדי להבין כיצד פועל המדמה יש להבין גם את תפקיד הרגש בחיי האדם (מי מרום א', עמ' קיח-קיט):

ואכן באמת יראת ד' איננה מצד החכמה, אלא בעיקר מצד ההרגשה שבלב שמרגישים בהמופלא והמכוסה מבלי לתת לעצמנו דין וחשבון על מה ולמה... מדריגת הנבואה היא יראת השי"ת. באותו הערך שלפני החטא לא מצד ערך החכמה בלבד אלא מצד הלב, מצד ההרגשה הטבעית הזכה שהיתה לפני החטא, והיא המחכמת ופוחתת שערים להכנס לכל הטרקלינים העליונים לדעת ולהשכיל ע"ד אמת.

על כן נעבור לבאר את הקשר בין הנבואה לרגש ולאמונה.

ד. רגש ואמונה

הרב חרל"פ כותב שכדי לבאר מהי בחינת נבואה יש להבין מהי יראת ה', ושבה כל המהלך הנבואי תלוי, עד שבלעדיה אין הוא יכול להתקיים. הוא מסתמך על דברי חז"ל בפרקי אבות (ג', ט) שכל מי שיראתו קודמת לחכמתו מתקיימת, אך כפי שראינו זה עתה, הוא מסביר כי באמת "יראת ד' איננה מצד החכמה, אלא בעיקר מצד ההרגשה שבלב שמרגישים בהמופלא והמכוסה מבלי לתת לעצמנו דין וחשבון על מה ולמה". הרגש שבלב האדם מעורר את האדם אל האינסוף המופלא והבלתי ידוע, וכך מעורר בו את תחושת היראה שבלעדיה פועלו של האדם אינו מכוון. אך הוא אינו מסיים שם, וקובע את הקביעה המפליאה כי "מדריגת הנבואה היא יראת השי"ת. באותו הערך שלפני החטא לא מצד ערך החכמה בלבד אלא מצד הלב, מצד ההרגשה הטבעית הזכה שהיתה לפני החטא,

2. לכאורה הדברים שונים מדברי מורו ורבו של הרב חרל"פ, הראי"ה קוק (מאמרי הראיה, "מאורות האמונה", עמ' 70): "האמונה אינה לא שכל ולא רגש, אלא גילוי עצמי היותו יסודי של מהות הנשמה, שצריך להדריך אותה בתכונתה". והדברים צריכים עיון.

והיא המחכמת ופוחתת שערים להכנס לכל הטורקלינים העליונים לדעת ולהשכיל ע"ד אמת". מדרגת הנבואה מגיעה מתוך תחושה עמוקה של יראה, היא זו המאפשרת לנביא לחיות חיים עמוקים ששיאם בהיפתחות כלפי השכל העליון הממלא את ההויה.

ראינו לעיל שהמדמה הינו כוח ממצע בין הנשמה לגוף, והוא אשר מאפשר להוריד השגות מעולמות עליונים לחיי המעשה הארציים. בפסקה אחרת קובע הרב (מי מרום י"ח, עמ' טט): כי "אמונה שמביאה לידי מעשה היא אמונת הלב, והאמונה הרגילה היא אמונת המת, וכל דבר שלא הובא לידי אמונת הלב קשה לעשות במעשה". כלומר, הדמיון מקשר בין הנשמה לגוף, שכדי לקלוט את ההשגות העליוניות חייב להעבירן דרך אמונת הלב והרגש. קשה להוציא לפועל מעשה שלא עובר דרך הרגש, כיוון שבלעדי הרגש האדם אינו מחובר באמת למהותו הפנימית. אמנם, לא רק שהרגש מאפשר את הוצאת המעשה בצורה טבעית יותר, אלא שהוא מאפשר גם להפוך את המעשה הגשמי לעשייה רוחנית בפני עצמה (שם, עמ' קלט): "שאמנם אחרי שנגביר כוחות ההרגשים גם בכל המעשים מצד הרוחני שלהם, אז אין הפרש בין רוחני למעשי, וכמו שהרגש מרומם הרוחניות כן מרוממת הגשמיות שביסוד יסודה הכל אחד".

כאשר האדם מחובר רגשית למחשבותיו ומעשיו אזי כל פעולתו מלאה חיות ושמחה, המעניקות למעשה חיים רוחניים וממשיים. לא רק זאת, אלא שהשמחה היא אף זו שמאפשרת הופעת רוח הקודש באדם (שם, עמ' כב): "כל מה שאנו נמלאים ביותר עוז ושמחה, יותר אנו משרים עלינו הופעות רוח קדשו, ויותר הננו מכשירים לקבל את עצמינו לקבל על הטוב העליון". הגילוי הא-להי השני רק לנבואה תלוי במילוי החיים בשמחה ובעוז - אדם ללא שמחה יתקשה להשיג את מעלת רוח הקודש.

עם זאת, היות ומדובר בנימים עדינים של הנפש, חשוב להבין היטב מהן השמחה והרגש שהרב מדבר עליהן. פעמים רבות האדם מתרגש בעקבות השפעה של העולם החיצוני על עולמו הפנימי - כאשר חולקים לו מחמאה, כאשר הוא פוגש את אוהבו, כאשר הוא נפגש עם מחזה טבע מרהיב, אז הרגש גואה בתוכו והוא חש בכל גופו את התרגשותו. אך הרב חרל"פ מדגיש כי הרגש האמתי המסוגל להופעת רוח הקודש באדם הינו רגש פנימי, עצמי, שאינו מושפע מההופעות החיצוניות לאדם (שם, עמ' נא):

האדם המתדמה לעליון צריך שיפעול כל פעולותיו רק בדרך חוץ ממנו, באופן שכל הפעולות שיתעוררו ושהוא יפגוש בהם לא יפעלו לשנות מנוחתו ושלותו הפנימית... לא יפעלו הפעולות לשלוט עליו ויחיה תמיד במהות כזו אשר לא פעלה ולא עשתה כלל, וזהו התוכן האמיתי של הקדושה, אשרי מי שיגיע לזה.

התוכן האמתי של הקדושה הוא שלווה הפנימית של האדם, היכולת שלו לחיות חיים עצמיים עשירים, מלאי רגש, דמיון ושכל. העולם הפנימי של האדם הקדוש יציב ובטוח, מלא חידוש ושמחה, שנובעים מתוך עצמותו המזוקקת והטהורה שאינה נותנת להשפעות חיצוניות להשפיע על עולמה, בדומה לאין-סוף ברוך-הוא אשר אינו משתנה ואינו נפעל מהחיצוני לו.

הרב חרל"פ, בנוסף להיותו גדול בנגלה כראש ישיבה, כרב שכונה וכלמדן גדול, היה גם גדול בתורת הנסתר. באחת הפסקאות מיומנו האישי הוא מתאר את מהלך תיקון המידות, המתרגם את עשר המידות האלהיות - חסד, גבורה, רחמים וכן הלאה - למהלך תיקון פנימי של רוח האדם. הפלא הגדול הוא שכאשר הוא מתייחס למידת הכתר, שהיא הראש למידות והגבוהה שבהן, הוא מתאר את תכליתה כמחוברת לצד הרגשי שבאדם (שם, עמ' רכד-רכה):

אחרי זיכך המדות מתעלה למעלה להשכיל ולהבין בהבנה זכה עד שמתרומם למדרגה יותר גדולה, והוא עצמות החכמה שלא יצטרך גם להיות נבון דבר מתוך דבר, כי אם הכל בבהירות גדולה מאד, ואחרי כן עולים למה שיותר נשגב מהם, כתר של החכמה הוא הרגש הכביר המתענג מדברים נעלמים וסתומים שהם למעלה מהשגתו, והרגש עולה ומתגדל והחכמה רודפת אחריו עד שמה שהיה מקודם בתור רגש נעלם, משיג אחר כך בתור חכמה ובינה, והרגש עולה למה שיותר נשגב ויותר רם וכה על המידות עולות אחריו.

הרגש אם כן הוא תכלית עבודת המידות, הוא אשר בטהרו מעלה עמו את כל המידות הנמוכות ממנו, והוא זה שמאפשר הבנה של השגות עליונות שלא היו יכולות להתגלות בלעדיו. הנבואה, אם כן, תלויה באופן משמעותי בעבודתו של הרגש בחיי האדם. האדם אשר זיכך את מידותיו מוציא מהן את כל הכוחות הטובים, מתעלה מעלה להבין בהשכלה זכה השגות עליונות, שבסופו של דבר רק הרגש הכביר יכול להתענג עליהן ולחיות אותן באופן מלא, למעלה מכל הבנה שכלית. אם כן על הנביא לא רק לזכות למידות ישרות כענווה, שמחה, גבורה וכדומה, אלא גם לחיות חיים מלאים ברגש טהור ושופע, המשפיע על כל מהלכי חייו, מתוך אמונה ובטחון פנימי, אשר מוציאים החוצה את עצמותו מבלי לקבל השפעות זרות מבחוץ.

מידה זו שהרב חרל"פ מדבר עליה נוגעת אולי במדרגה שלפני חטא אדם הראשון, אשר לאחריו הושפל העולם ממדרגתו העילאית ונוצר פירוד בין הרגש העילאי לדבר ה' (מי מרום ג' - לחם אבירים, עמ' לה):

רגשי האדם לפני השתפלותם, כל מה שנתעורר בהרגשם הם נצוצי נבואה מדבר ד' המדבר עמהם, וזהו רז "הנח להם לישראל אם אינם נביאים הם בני נביאים הם",

שדבר זה נשאר עדיין בישראל עם קדושו שהארות נבואיות מתלבשות בתוך רגשותיהם ולפיכך הם רגשי קודש, וכן הייתה צריכה להיות הבריאה כולה, שכל רצון שיתעורר יהיה רצון העליון ב"ה, והיו חייבים לשמור על כל רצון שלא ילך לריק, ואז כל העבודה היתה אך על מילוי הרצון.

לפני נפילת מעלת האדם בעקבות החטא, הצד הרגשי שבאדם היה קשור בקשר הדוק לנבואה. הרגש היה גילוי עליון, ניצוץ של נבואה. משהו מזה נשאר בעם ישראל – רגשותיו רגשות קודש, והרצונות הפנימיים שלו הינם חלק מהרצון העליון.

ה. רצון

כוח הרצון גם הוא חלק משמעותי מאוד ממערך ההכרה הנבואי (מי מרום א', עמ' קלד): "הנבואה המכילה בתוכה את ההמתקה של שניהם השכל והרצון יחד, אין מבואה להגיע אל' זולתי ע"י שתי ההשלמות השכל והמדות, השכל מצד החכמה, והמידות מצד הרצון". וכן בהמשך שם: "שלהשגת הנבואה נדרש בעיקר גילוי הרצון הטהור המקורי והעצמי, ולזה אי אפשר להגיע זולת אך רק גם בזיכור הרצון".

בדומה לרגשות האדם, גם בנוגע לנקודת הרצון מדגיש הרב חרל"פ כי חשוב מאוד ללכת דווקא אחר נקודת הרצון הפנימי של האדם, ולא להתפתות להשפעות זרות מבחוץ. רק הרצון העצמי ביותר, הנטול כל השפעות חיצוניות, מסוגל להופיע השגות א-להיות טהורות. עצמיות זו מקורה דווקא בתורה ובמצוות (מי מרום ג', עמ' קיח-קיט):

הציור העליון הוא הרצון, וכל מה שאנו מדברים הוא רק בהרצון... הרצונות שהם נובעים מעצמיותנו אינם אלא קיומי תורה ומצות אשר כן צוה ד', - הם, דוקא הם, נובעים מפנימיות עצמיותנו, ואשר על כן בהם אנו בונים את כל ההוי' כולה, וכל רצון זולת התורה והמצות הוא מהרצונות המתפעלים, הבאים מהחוץ לפנים ודוחים את העצמיות.

הרצון הפנימי של האדם הוא הנקודה העמוקה ביותר שלו, הקשורה בקשר הדוק לאור הא-להי. על ידי בירור נקודת הרצון וטהרתה האדם בונה את כל ההויה, מחדש אותה ויוצר אותה מתוך עולמו הרוחני. מה שמונע מאתנו להוציא לפועל את גדולת הרצון הפנימי הינו החטא הקדמון של אדם הראשון. ברגע שהאדם יזכך עצמו ויתקן את קלקול החטא, אזי ישוב רצונו הפנימי להופיע בטהרתו, וכך כל מחשבה, רגש ודמיון שנובעים מתוך נקודת הרצון הפנימי יוכלו לקבל מימוש בחיי המעשה, להופיע במלוא גדולתם גם בעולם הממשי (מי מרום י"ח, עמ' שו):

לא כל מה שיש ביכולת יש ברצון, אלא בהיפך כל מה שמצוייר ברצון יש ביכולת, לקוי החטא גרם שהרצון נתקטן, נתחלף מלמעלה למטה, לעומת מה שמקודם הרצון היה מתגדל לרצות למעלה למעלה, עתה נתקטן לרצות למטה למטה, כל מה שיותר גס ויותר חומר וארצי ונשכח לגמרי מושג הגדלות זיהרא דאדם קדמאה, שהיה לפני החטא, וממילא אין רצון למו וממילא אין יכולת להשיג גדלות נפלאה זו, התרופה היחידה היא ללמוד להבין בגדלות האדם שלפני החטא, ולהרחיב הדברים בהם, וממילא שוב ישוב לנו רצון לגדלות כזו ותבוא גם היכולת, כל אחד לפי שיעור השגתו והכרתו במדרגת האדם לפני החטא, לפי רצונו והצטיירויותו הבהירה בזה ככה יהיה מידת רצונו ומידת יכולתו

כאשר יזכך האדם את מידותיו ויחזור לטהרה שלפני חטא אדם הראשון, הוא יהיה מסוגל להוציא לפועל את רצונותיו ומחשבותיו בבחינת גילוי נבואי הנובע מתוך עולמו הפנימי (שם): "הרצון הוא המחולל של כל ענין והוי' ועל כן כל השגה תלויה בתוקף הרצון שהרצון הוא מהוה את ההשגה... על כן נקל לברוא בערך הרוחניות". הרצון הוא כוח פועל, מניע ומסוגל לברוא ולהופיע מציאות חדשה שלא הייתה קודם, בתנאי שהאדם היישיר דרכיו וזכה לבחינה זיהרא דאדם קדמאה, ההופעה המאירה והשלמה של אדם הראשון. לכן על האדם השואף מעלה, המעוניין ליצור ולחדש הופעות א-להות חדשות בעולם להתעמק בעומק רצונותיו, להבינם עד היסוד ולשמור על טהרתם בדקדוק (שם, עמ' רנח-רנט):

עיקר יסוד הקדושה והטהרה הוא לשמור על כל רעיון טוב שמתעורר שישאר בטהרתו וכמו שהוא בנקודת התעוררותו, כי כל רעיון אפילו היותר אצילי כשמגיע זמנו להתגלות הלא הוא יורד ומתנמך ודרך ירידתו מתלבש בלבושי המקומות שהוא יורד שמה... על כן זהירות מרובה והתלמדות גדולה צריכים איך לשמור על הרצון שישאר בתכונת אצילותו ולא להוסיף עליו עזרת החומר והתפעלויותיו, ובזה נשארים בהיכלי הקדושה, ומי שזוכה להתמיד במדרגה זו, הוא הוא הצדיק האצילי המתייחד עם המלך במסיבו, והוא המרכבה לשכינה להופעת נבואה, ורוח הקודש תמיד עליו שורה

ו. נבואת משה ונבואת שאר נביאים

הרב חרל"פ מרבה להזכיר בכתביו את מעלת נבואת משה, וביחס אליה את מדרגת נבואת שאר נביאים הנמוכה ממנה. נראה שבנקודה זו לרב כמה חידושים עמוקים ומעניינים מאוד, ובהם נעיין בשורות הקרובות. בתחילת המאמר ראינו את המכניקה הנבואית שמתווה הרב חרל"פ, ובה הנביא השומע דבר נבואה מתבטלים חושיו בעקבות דחיסת האוויר המאסיבית המתרחשת סביבו. לעומת

זאת, נבואת משה התרחשה בלי שחושיו התבטלו, ולא רק זאת אלא שהיא גם יצרה בהם חידוש משמעותי (מי מרום א', עמ' סב):

באופן שכל אלה, בין הנבואה של שאר הנביאים ובין בחינת רוח"ק, באות בהפסקת החושים. אמנם לא כן נבואת משה, נבואת התורה, אספקלריא המאירה, שהיא אינה מפסקת את עבודת החושים אלא אדרבה מחדשת את החושים, ומחליפה את עבודת החושים לעבודת הקודש ומכניסה זרם קודש בכל האיברים בהכללים והפרטים להחיות את הכל, בכל מכל כל. ושעל כן התורה שמקיפה את ארחות החיים הן וענפיהן וענפי ענפיהן, בכולם אם הולכים וחיים בהן על פי פסק המשפט הא-להי של התורה, הרי יש בחיים כאלה מגילוי נבואה של נבואת משה.

בחלק האחרון של הפסקה מגלה לנו הרב חרל"פ נקודה משמעותית מהגותו בנושא – כל מי שדבק בתורה, חי את חייו על פיה ומשקיע מרצו וזמנו בלימודה, זוכה להדבק בנבואת משה. במקום אחר אומר הרב (מי מרום י"ח, עמ' ריז): "התורה שבכללותה היא נבואת משה אספקלריא המאירה היא גדולה מנבואה, ועל כן העסק ההלכתי בהלכות נבואה, לבאר גדרי הנבואה של שאר הנביאים עפ"י תחומי ההלכות, מעלה את הנבואה לכלל התורה נבואת משה". העוסק בתורה מעלתו גדולה משל נביא הזוכה להתגלות א-להית המיוחדת רק לו. לומד התורה דבק במעלת הנבואה כפי שזכה לה משה, הוא זוכה לרומם את מעלתו כולה מתוקף דבקו במעלת נבואת משה רבינו, אספקלריא המאירה, והוא נכלל כולו במעלה זו, מבלי לבטל חושיו. בדומה, קובע הרב חרל"פ (מי מרום ג', עמ' כב): "ישראל הם התושבע"פ, לא רק שמשיגים את התושבע"פ אלא שהם עצמם התושבע"פ". כלומר, השותפות של ישראל בתורה היא ממשית. יש להם היכולת ליצור את התורה ולעצב אותה על פי הבנת כנסת ישראל. בדומה לתפיסה כי נבואת משה עצמה מושגת על ידי לימוד התורה, כך גם חידוש התורה נוצר על ידי ישראל בעצמם. הלומד בתורת משה זוכה לכאורה ליטול חלק ממדרגת הנבואה האדירה לה זכה משה, ומתוקף זה הוא יכול גם לחדש בתורה, שהוא הוא חלק חי ומשמעותי ממנה.

עם ישראל יכול במעשיו להעלות גם את מדרגת נבואת שאר הנביאים למדרגת נבואת משה. הרב חרל"פ כותב כי נבואת משה ייחודית בהיותה קשורה כולה בטוב הא-להי, וכך כל הכלול בה הינו טוב גם הוא. שאר הנביאים לעומת זאת עסקו ביחסים שבין הטוב והרע, וניסו להכריע את האחרון לטובת הראשון. עם ישראל, כאשר הוא ניגש לעסוק בתורת שאר הנביאים מתוך נקודת המבט של תורת משה, מסוגל להעלות גם את הערבוב בין טוב לרע למדרגה שכולה טוב (מי מרום ג', עמ' פג):

ההבדל היסודי בין נבואת משה, נבואת התורה, לנבואת שאר הנביאים, כי התורה כולה טוב 'אין טוב אלא תורה', גם הטמא, הפסול והאסור שבה כולם טוב, מפני שהתורה לא נשתנתה כלל בירידתה לארץ... ולפיכך התורה כולה טוב שעל ידה ישאר הכל בהמצב של ראשית התחוללות היצירה יש מאין, שבא בעיקר לגלות יכלתו ית"ש, לא כן נבואת שאר הנביאים, שבאו בעיקר לגעור על הרע לבל יתפשט... ומתיקונו של עולם ומהתפקיד הקדוש המוטל עלינו להעלות את כל רגשי דברי שאר הנביאים לנבואת משה.

דבריו של הרב חרל"פ מבוססים על ההגדרה שהעניקו חז"ל לנבואת משה, בהשוואה לשאר הנביאים (יבמות מט, ב): "כל הנביאים נסתכלו באספקלריא שאינה מאירה, משה רבינו נסתכל באספקלריא המאירה". כל הנביאים קיבלו את דבר הנבואה מבעד למחיצות רבות, קיבלו השגה רחוקה של העניין הא־להי הנמסר להם, ואילו משה זכה לנבואה שמגיעה מבעד למחיצה אחת. בתיאור זה השתמש גם הרמב"ם (שמונה פרקים ז): "משה רבנו, ע"ה, ראה השם יתברך מאחרי מחיצה אחת בהירה, כלומר: מזהירה. והוא אמרם: הסתכל באספקלריא המאירה". מתיאור זה עולה לכאורה שאמנם משה מרומם יותר משאר נביאים, והמחיצה שמפרידה בינו לבין דבר הא־ל היא רק אחת, אך מכל מקום ישנה מחיצה – בכל זאת הנבואה אינה שלמה. דברי הרב חרל"פ בנושא מופלאים ביותר, ומסבירים את המחיצה שבין משה לנבואה כמעלה גבוהה, כהכרח חיובי להשגת אור אין־סוף (מי מרום א', עמ' קכט):

ההבדל שבין נבואת משה לנבואת שאר הנביאים הוא בזה שמשרע"ה ראה השי"ת מאחרי מחיצה אחת, מחיצה זו היא מה שמבאר הרמב"ם אח"כ, שהיא מחיצה אחת בהירה, והוא השכל האנושי שאינו נבדל ולכאורה אם היא מחיצה איך היא בהירה הלא מחיצה מאפלת על הבהירות, אבל באמת בלא מחיצה אין להשיג מאומה כי אז אין משיג, שהמשיג מתבטל כולו לגבי המושג כנר לפני אבוקה, ונמצא שדוקא המחיצה היא הנותנת והמאפשרת את ההשגה... ומשה רבינו ע"ה השיג על מה שאפשר להשיג והיתה לו המחיצה היחידה היא השכל האנושי הבלתי נבדל, למען להשיג ולדעת, ולא היו לו המחיצות האחרות הממעטות את ההשגה כי אם רק המחיצה הראשונה שהיא להרבות את ההשגה, ולא למעט, וזהו מה שנבואת משה נקראת אספקלריא המאירה שאעפ"י שהיתה ג"כ על ידי מחיצה בכל זה היא מאירה שהמחיצה הלזו מביאה את האורה.

המחיצה הבהירה היא השכל האנושי של משה, והיא זו שמאפשרת את ההשגה הגבוהה. אילו לא הייתה למשה המחיצה, האספקלריא הבהירה, לא היה יכול לקבל נבואה כלל. בלא המחיצה המשיג אינו יכול להשיג כלום, הוא מתבטל אל

אור אין־סוף כמו נר לפני אבוקה. במצב שכזה אין משמעות לקיומו העצמי של הנביא, והאור הא־להי ממלא בלא גבול. דווקא בהיות משה בעל שכל, בעל כלי עצמאי, הוא מסוגל להשיג את המעלה הגדולה של הנבואה האנושית. לעומתו, שאר הנביאים מקבלים את הנבואה בעזרת מחיצות נוספות – כוח המדמה, הרגש ועוד.

כפי שראינו בתחילת המאמר, כוח המדמה הוא כוח משמעותי בתהליך הנבואה. אלא שאצל משה הכוח היחידי שפעל הוא כוח המחשבה, השכל. כוח המדמה של שאר הנביאים העביר להם את הנבואה באמצעות משלים, אך משה קיבל את האור הא־להי כפי שהוא במקורו (מי מרום ו', עמ' רפד):

הצורך במשלים ודמיונות בהשגת אלקות, הוא בגלל שבני אדם אינם יכולים להשיג האורות העליונים איזו תפיסה שהיא, אך ורק על ידי צמצומים והגבלות, וענין הצמצום הוא המשל והדמיון, ועל ידי זה יכולים לדמות צורה ליוצרה. וזאת היא מדרגת שאר הנביאים... משה רבנו ע"ה שהתנבא בזה הדבר, השיג את הנמשל בלא המשל, ולא היה זקוק לצמצומים והגבלות.

לעתיד לבוא, בימות המשיח השלמים כשתתגלה תורתו של משיח, תוכר מעלת נבואת משה, אספקלריא המאירה תופיעה בגדלותה לעיני כל עם ישראל (מי מרום א', עמ' קפד):

דבר ד' זו נבואה שיהיו נמצאים תמיד באויר הקודש והמקדש של אור קדושתו ית"ש להנות משפעו והופעתו בגילוי הדר קדשו, על ידי דבר ד' עמהם, ולא רק לפרקים כי אם נבואה של האספקלריא המאירה ובלתי נפסקת, כאהבת ד' לעם קדשו המגעגע להיות בניו מוסבים על שולחנו הטהור ומשתעשע ושוחח עמהם תמיד, כשעשועים של הקב"ה עם תורתו לפני יצירת עולמו.

החיבור המשמעותי שאנו יכולים כיום להתחבר לנבואת משה הינו דרך התורה, ונראה כי לעתיד לבוא נבואת משה תפוך בכל הארץ, ועם ישראל ישתעשע עם א־להיו כפי שהשתעשע הבורא עם תורתו לפני שנברא העולם. נראה מפסקה זו כי לעתיד לבוא תהפוך המציאות כולה לתורה אחת גדולה, כל פרט מישראל יתגלה כאות התורה לה הוא שייך, ועם ישראל ישתעשע עם קונו באהבה רבה, בגילוי אור אין־סוף בארץ.

ז. בשולי הדברים – חוזה המדינה

ביטוי מופלא לפרשנותו של הרב חרל"פ בנוגע לחזרת הנבואה לישראל ניתן למצוא בפסקה הבאה, הקושרת בין יצירת חזון לאומי-מדיני ופעילות למען כלל ישראל ובין מעלת נבואה וחזיון (מי מרום י"ח, עמ' קעט):

אין כל פלא מה שנמצאים כאלה אשר חוזים מחזות נפלאות ומגלים רמות בעתידם של ישראל עכ"פ בערך הלאומי שלהם, הגם שרחוקים המה חיי ישראל, כן הוא הטבע התדירית של ישראל שבכלליותם הם מנבאים תמיד ולא פסקו מעולם, ו"אם אין נביאים בני נביאים הן" (פסחים סו, א), ועל כן כל מי שמתמסר לכלל ישראל ודורש טובתו, אם גם במובנים גשמיים, כלליות של ישראל שמהותו חזיון ונבואה מדברת מתוך גרונו של זה האיש.

לעניות דעתי, אפשר להבין כי פסקה זו רומזת לפועלו של מי שכונה "חוזה המדינה", בנימין זאב הרצל, אשר חזה את שובם של ישראל לארץ ישראל ואת הקמת מדינה ישראלית. הרב חרל"פ מגלה כי גם מי שרחוק לכאורה ממעלת חיי ישראל המקוריים, ברגע שהוא מתמסר לכלל ישראל ופועל למענו, אפילו שמדובר במעשים גשמיים ולא רוחניים לכאורה, יכול לקבל מעין מעלה של חזיון ונבואה א-להית.

סיכום

ניסינו לעקוב במאמר זה אחר הבנתו של הרב חרל"פ את מעמד הנבואה ואת התנאים הנצרכים לו. בעינינו, חלל ההווה מלא בשכל א-להי המחכה להתגלות, ועל הנבראים להכשיר את עצמם לקבל ממנו הארות. כדי להגיע לזה, על האדם לזכך את מידותיו ולפעול מתוך רצון מזוקק, ומתוך כוח מדמה טהור שיחבר בין ההשגות העליונות לחכמת השכל ההוגה בתורה ופועל בעולם. כוח המדמה מחבר בין ההשגות העליונות של השכל אל ביטויים המעשי. על ידי זיכוך כוח המדמה ניתן להעניק לציורים הדמיוניים מציאות ממשית. לצדו, הרגש מאפשר לחיות בצורה חיה ועמוקה את עולמות הרוח. החיבור של הנביא לרגשותיו הכרחי כדי לבטא בצורה מלאה את הגילויים העליונים השופעים בו. כמו כן ראינו שאנו יכולים לזכות במדרגת נבואת משה על ידי לימוד התורה, ושלעתיד לבוא בימות המשיח חייהם הגשמיים של ישראל ייעשו חלק מתורת משה, ונבואת משה באספקלריא המאירה תאיר בכל העולם.